Ai fost Româncă adevărată, cum ai fost şi Mamă sfântă.

Nu ştiai carte, nici să scrii, nici să ceteşti, dar întreceai pe mulţi la minte din cei cu carte multă. Ai stat cu mulţi de vorbă, cu oameni mari şi învăţaţi, şi tot îţi admirau judecata limpede şi înţelepciunea înaltă, de care ai dat dovadă. Ne fericea lumea, că avem mamă deşteaptă.

Letiţia Bonaparte era mamă de regi, Rusanda Longinescu erai mamă de profesori.

Ai trecut cu ei prin toate şcolile, de la cele primare până la Universitate, ai dat examene, tremurai la ele, te bucurai de cununile şi premiile luate, îţi creşteà inima de înaintările în grad, ai luat de şase ori bacalaureatul, de şase ori licenţa şi de trei ori doctoratul. Ai făcut chiar şi armată.

La şaptezeci de ani ai învăţat să te iscăleşti. Erà o iscălitură cu tot felul de litere, de tipar şi de mână, mari şi mici, drepte ori aplecate, dar erà a Mamei. Erai mândră de ea şi o scriai numai cu condei şi cerneală, fără ochelari, niciodată cu creionul.

Nu ştiai să ceteşti, dar ştiai tot ce scrie în Natură. Iţi plăceau mult articolele frumoase şi binecuvântai pe cei ce scriu. Nu ştiai să scrii, dar ai scris prin alţii pagini neuitate către copii şi rude. Ai fost o intelectuală fără să fi învăţat carte, şi ne-ai învăţat lucruri, care nu se învaţă din carte. De multe ori ne spuneai, că suntem învăţaţi, dar suntem proşti. Cine ne-a făcut întrebam noi. „Nu v'am făcut proşti, răspundeai Mama. V'aţi prostit de învăţătură multă". Mama ne-ai arătat, că analfabetismul nu e tot una cu întunericul minţii.

Ai avut, Mamă, o ţinere de minte, care uimea pe toţi. Ne vorbeai de vremea de acum şaptezeci de ani în urmă, par'că ai fi cetit din carte. Vorbeai despre călătoriile în străinătate, făcute cu treizeci de ani în urmă, par'că le-ai fi făcut eri. Vorbeai de statui şi monumente şi de întâmplări din Berlin, din Viena, din Budapesta, Karlsbad, par'că ai fi vorbit despre lucruri văzute cu o săptămână mai înainte. De la Mama am moştenit ţinerea de minte, care ne-a ajutat să trecem atâtea axamene. Ce m'aş fi făcut eu, de douăzeci de ani de când nu văd, de nu mi-ai fi dat, Mamă, ţinerea de minte. E deajuns să aud vorbind numai odată pe cineva, ca să-l recunosc după multă vreme. E deajuns să-mi cetească cineva o carte, ca să-i spun pe ce pagină din dreapta sau din stânga, sus sau jos, se găseşte cutare amănunt.

Erai Mamă duşmancă neîmpăcată a lucrului făcut de mântuială şi a neorânduelii.

Stam odată să plec de acasă. Mama m'ai oprit în pragul uşei şi mi-ai spus, că hainele sunt boţite. Lasă, mamă, sunt destul de frumoase pentru nasul meu, ţi-am răspuns eu. „Or fi pentru nasul tău, dar nu sunt pentru obrazul meu", mi-ai răspuns Mama. Ce-o să zică lumea când te-o vedea aşa. Da, mă-ta ceea n'are ochi, nu vede cum te lasă să ieşi aşa în lume, mai mare batjocura", mi-ai spus atunci. Imi răsună şi azi în minte aceste cuvinte. A trebuit să desbrac haina, ai luat-o Mama, şi aişters de pe ea nişte pete microscopice, ai călcat-o, cum numai Mama ştiai şi, după ce am îmbrăcat-o, mi-ai spus: „Acum mai vii de-acasă". Numai aşa am putut să ies din casă.

Spuneai mereu şi iar spuneai aceste vorbe: „Tot faci un lucu, fă-l bine din capul locului. De ce să-l faci de mai multe ori, pentrucă la urmă să fie tot rău făcut".

Tot dela Mama am învăţat să ne închinăm la ordine:

„Pune un lucru la locul lui, după ce te-ai slujit de el. Il găseşti cu ochii închişi, când îţi va trebui a doua oară. Altfel îl cauţi o zi întreagă, răstorni toată casa şi tot nu-l găseşti".

Arhimede a spus: „Daţi-mi un punct de sprijin şi mut din loc cerul şi pământul". Un poet latin a făcut versul: Des ubi consistam coelum terramque movebo. Leibnitz a spus în vremea lui: Dă-mi şcoala pe mână şi eu îţi schimb faţa lumii într'o sută de ani. Inmiit mai mare decât pârghiile lui Arhimede şi şcoala lui Leibnitz, e puterea Mamei. Ea înalţă Popoarele prin oamenii mari pe care îi creşte. Mulţi oameni mari, Kant, Goethe, Napoleon, Berthelot, Doctorul Istrati, Petru Poni, mii şi mii alţii au mărturisit cu mândrie şi recunoştinţă, că mamei datorau tot ce au avut mai bun în sufletul lor şi tot ce-au făcut mai bun în viaţa lor.

Mai spun ce-am mai spus: Mamele fac pe copii. Soţiile pe soţi, amândouă mărirea unui neam. Mai spun ce-am mai spus: Două monumente trebue să înnălţăm, cât de curând, la care să se închine tot neamul românesc, monumente care să simbolizeze pe Mama şi Soţia, care se jertfesc pentru ţară şi care, ca ostaşul necunoscut, rămân necunoscute.

Necunoscute da, uitate nu. Şi mai socot că trebue să bată două medalii de preţ: răsplata Mamei şi răsplata Soţiei.

Ca şi Dante erai credincioasă, fără să fii bisericoasă. In clipe grele spuneai şi ne spu-